

นิทานโชคดีชุด “ชนะใจได้”: ชีวิตที่มีมงคลคือชีวิตที่โชคดี*

สุภัค มหาวรรการ**

พฤทธิ ศุภเศรษฐศิริ***

บทคัดย่อ

บทความวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างสรรคนิทานชาดกในนิทานโชคดีเล่ม ๔ ซึ่งเป็นนิทานแสดงหลักธรรมเรื่องมงคลสูตรในพระไตรปิฎก ผลการวิจัยพบว่า มีนิทาน ๓ เรื่องที่นำเนื้อหามาจากอรรถกถาชาดก ได้แก่ “โลมกัสนสปะ ตปะแทบแตก” “ลิงเผือกลิงดำ ได้ลาภเสียมลาภ” และ “จุฬปันถก กับผ้าเช็ดอูสี” โดยผู้เขียนนำนิทานชาดกมาสร้างสรรคให้เป็นการตื้นที่มีภาพประกอบในลักษณะสำคัญ ๒ ประการ ได้แก่ การนำเสนอธรรมะเพื่อเอาชนะใจตนเอง และการสื่อสารเพื่อให้เด็กเข้าใจง่าย ซึ่งประกอบด้วยการใช้ภาพเล่าเรื่อง การใช้ภาษาสื่อสารอารมณ์ความรู้สึกตัวละคร และการสรุปความเพื่อสื่อสารธรรมะ ลักษณะการสร้างสรรคดังกล่าวทำให้การตื้นชุดนิทานโชคดีมีบทบาทสำคัญในการสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่าน ในขณะที่เดียวกันก็สอนธรรมะเรื่อง “มงคล” จากมงคลสูตรเพื่อเป็นหลักปฏิบัติในการดำเนินชีวิตเพื่อสร้างมงคล หรือ “ความโชคดี” ด้วยตนเอง

* บทความวิจัยนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง “การสร้างสรรคนิทานชาดกในการตื้นชุดนิทานโชคดี” ทูลสนับสนุนการวิจัยจากวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประจำปีงบประมาณ ๒๕๕๗

** ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร. ประจักษ์ภาควิชาภาษาไทยและภาษาตะวันออก คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

*** รองศาสตราจารย์ประจำวิทยาลัยนวัตกรรมการสื่อสารสังคม มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Win the Heart in Chokdee Tales Book Series: **Life with Mangala is to have a lucky life**

Supak Mahavarakorn^๑

Prit Supasetsiri^๒

Abstract

This article aims to investigate the creation of Jataka tales in the forth book of *Chokdee Tales* series which portray the Dhamma about Mangala-Sutta in the Tipitaka. It has been found that there are 3 stories in the book that are based on Jataka-Atthakhata, namely *Lomasakassapa the Hermit on the Verge of Losing Himself*, *The Change of Fortune of Black and Albino Monkeys*, and *Cullapanthaka and Dust Clothes*. The creation of this illustrated book is distinguished by the use of various techniques to win your own theart. In addition, the stories can be easily comprehended by children because of illustrations and emotive language, and the author also provides summaries of the Dhamma for his readers. Not only has the series been widely enjoyed because of its creativity, but it has also taught the readers the Dhamma about Mangala-Sutta which inspires them to create their own luck.

^๑ Assistant Professor Dr. of Department of Thai and Oriental Language, Faculty of Humanities, Srinakharinwirot University. s_mahavarakorn@hotmail.com

^๒ Associate Professor of College of Social Communication Innovation, Srinakharinwirot University.

บทนำ

นิทานเหมือนขนมที่อยู่คู่กับเด็กมาทุกยุคทุกสมัย ทำให้หัวใจของเด็กๆ มีชีวิตชีวา แม้เมื่อเติบโต เป็นผู้ใหญ่แล้ว ความทรงจำดีๆ ที่มีต่อนิทานที่เคยประทับใจตอนเด็ก ยังคงอยู่กับเขาตลอดไป การปลูกฝังสิ่งดีๆ ผ่านนิทานจึงให้ผลดีกว่าการสอนตรงๆ ยิ่งเมื่อนิทานมีภาพประกอบสดใส ยิ่งดึงดูดใจให้เข้ามาสัมผัสด้วยความเต็มใจ^๑

นิทานเป็นสื่อการสอนที่สำคัญประการหนึ่งที่ปลูกฝังให้เด็กๆ เป็นคนดี มีศีลธรรม ในปัจจุบันจึงมีการนำนิทานมาสร้างสรรค์ในรูปแบบที่หลากหลาย เช่น นิทานประกอบภาพการ์ตูน นิทานภาพทางสถานีโทรทัศน์ นิทานในรูปแบบวีดิทัศน์ ฯลฯ รูปแบบหนึ่งที่นิยมแพร่หลายในปัจจุบันคือนิทานที่มีภาพประกอบในสื่อสิ่งพิมพ์ ส่วนใหญ่นำเสนอคุณธรรมจริยธรรมเพื่อ “สอนเด็ก” ปัจจุบันมักนำเนื้อหามาจากชาดกในพระไตรปิฎก เพื่อปลูกฝัง “ธรรมะ” แก่เด็กๆ “...ถือเป็นการปลูกฝังให้เด็กๆ หรือบุตรหลานซึมซับทีละน้อยๆ เมื่อเขาโตขึ้น เขาจะรู้จักยับยั้งชั่งใจ เขาจะรู้จักคุณรู้จักโทษ เขาจะรู้ความหมายของคำว่ากฎแห่งกรรม เขาจะรู้ในความหมายของคำเหล่านี้...”^๔

การนำชาดกมาเล่าเป็นนิทานธรรมะหรือนิทานก่อนนอนมีให้เห็นเป็นจำนวนมากในปัจจุบัน เพราะชาดกเป็น “คลังนิทาน” ชุดหนึ่งที่แพร่หลายไปทั่วโลก ผู้วิจัยพบว่ามีนิทานชุดหนึ่งที่นำชาดกมา “เล่า” ในรูปแบบที่แตกต่างไปจากเดิม นั่นคือ นิทานภาพประกอบชุด **นิทานไขคดี** ผู้เขียนคือสายฝน ศิลปพรหม **นิทานไขคดี** ซึ่งมีลักษณะโดดเด่น “อ่านนิทานเรื่องดีๆ เพื่อชีวิตที่มีแต่...ความไขคดี” คือ คำโปรยเชิญชวนให้อ่านนิทานชุดนี้ คำว่า “ไขคดี” เป็นคำที่อยู่ใกล้ตัว สื่อความหมายง่าย ผู้เขียนเชิญชวนผู้อ่านว่า “ความไขคดีไม่ได้เกิดขึ้นโดยบังเอิญ แต่เกิดขึ้นเพราะเราได้ทำเหตุที่ดีๆ เอาไว้ อ่านหนังสือเล่มนี้แล้วจะรู้ว่าจะทำเหตุที่ดีอย่างไร ความไขคดีจึงเกิดขึ้น” ทำให้ผู้อ่าน

^๑ สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๙). **นิทานไขคดี เล่ม ๑ “พึ่งพาตนเอง”**. กรุงเทพฯ: ครอบครัว.

^๔ ทิพย์กานดา. (๒๕๕๕). **พิภพหา – ชาลี เล่นนิทาน ๓๖๕ เรื่องให้ น้องฟัง**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าฟอคิด.

สนใจต้องการติดตามอ่าน ดังนั้นแม้จะเป็นนิทานชาดกแต่ผู้เขียนได้นำเสนอให้เป็นเรื่อง
ใกล้ตัวที่เข้าใจง่าย เราความสนใจว่าจะทำอะไรให้ตนเอง “โชคดี”

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

เพื่อศึกษาลักษณะการสร้างสรรคินิทานชาดกที่ปรากฏในการ์ตูนชุดนิทาน
โชคดี เล่มที่ ๔ “ชนะใจได้”

ขอบเขตในการวิจัย

บทความวิจัยนี้มุ่งศึกษานิทาน ๔ เรื่องในหนังสือนิทานโชคดี เล่ม ๔ “ชนะใจ
ได้” ได้แก่

๑. โลมกัสนสปะตบะแทบแตก
๒. ปิพฬิมาณพไม่ยอมแต่งงาน
๓. ความหวังพังทลายของพราหมณ์ผู้ปลูกข้าว
๔. นางกีสาคโคตมีผู้โสเภณีเพราะลูกตาย
๕. ลิงเผือกสิงดำได้ลามเสือกลาม
๖. ความสูญเสียพลัดพรากของนางปฏาจารา
๗. พระจุฬินตกกับผ้าเช็ดธุลี
๘. พระติสสะเกิดเป็นเส้น

โดยผู้วิจัยเลือกศึกษาเฉพาะนิทานที่มีที่มาจากอรรถกถาชาดก ซึ่งเป็น
เรื่องราวของพระโพธิสัตว์

“ความโชคดี” เกิดขึ้นได้ต้องทำเหตุที่ดี

นิทานโชคดีเป็นนิทานที่นำมาประกอบ “มงคล” ในพระสูตรตันตปิฎก โดยมีวิธี
การนำเสนอที่น่าสนใจ ไม่น่าเบื่อ นำเสนอเรื่องเข้าใจง่าย ใช้ภาพสื่อความคิด ที่สำคัญ
คือมีลักษณะเชิญชวนให้ผู้อ่านเข้าใจธรรมะอย่างง่าย นิทานโชคดีทั้ง ๔ เล่มนำมาจาก
คัมภีร์พุทธศาสนาหลายเล่ม ได้แก่ อรรถกถาชาดก อรรถกถาเถรคาถา อปทาน และ
ผู้เขียนแต่งขึ้นเอง ทั้งนี้ผู้วิจัยจะศึกษานิทานซึ่งมีที่มาจากอรรถกถาชาดกเป็นสำคัญ

เพื่อแสดงให้เห็นว่าเรื่องราวของพระโพธิสัตว์มีเนื้อหาน่าสนใจ เมื่อมีการนำเสนอในรูปแบบใหม่ ในปัจจุบันก็ยังคงสื่อสารธรรมได้อย่างน่าสนใจ นิทานโชคดี ๔ เล่ม มีดังนี้

นิทานโชคดี เล่ม ๑ “พังพาดน” มีนิทาน ๑๐ เรื่อง ได้แก่

๑. ช้างมहिพามุขช้างมงคลผู้เปลี่ยนนิสัย
๒. สังกิจจสามเณรผู้กล้าหาญ
๓. นายสมุนมาลาการยอดนักจัดดอกไม้
๔. พระพาหิยะผู้รู้ธรรมเร็ว
๕. นายความขี้ขลาดผู้มีบุญ
๖. โกสิยเศรษฐีผู้ตระหนี่
๗. เสนกบัณฑิตผู้มีปัญญาเลิศ
๘. บุรุษเปลี่ยน (พิการ) นักติดกรวดผู้แม่นยำ
๙. ธรรมपालผู้ไม่ตายตอนหนุ่ม
๑๐. พราหมณ์โกหกผู้รุ่มนึ่งเสกมะม่วง

นิทานโชคดี เล่ม ๒ “รู้จักให้” มีนิทาน ๘ เรื่อง ได้แก่

๑. เนื่อนันทิยะลูกกตัญญู
๒. คาถาไม้เท้าเตือนใจ
๓. เนื่อคู่ ผู้ร่วมทุกข์ร่วมสุข
๔. หนูตายให้ลามานุ่มจอมขยัน
๕. โคपाल มารดาเทวีผมงามนำโชค
๖. พระมิลกะหินีรกอเวจี
๗. เศรษฐีขี้หวงเหมือนนกขี้อมัยหะ
๘. มขมาณพและเพื่อนร่วมสร้างทางสวรรค์

นิทานโชคดี เล่ม ๓ “ฝึกตนดี” มีนิทาน ๑๒ เรื่อง ได้แก่

๑. นางยักษิ์ผู้ยอมกลับใจไม่จองเวร
๒. พระราชาผู้เห็นโทษของการดื่มสุรา

๓. พระจักษุบาลผู้ไม่ประมาทในธรรม
๔. นกกระทาโพธิสัตว์ผู้อาวุโส
๕. พระสารีบุตรผู้อ่อนน้อมถ่อมตน
๖. นกแขกเต้าผู้มั่นคงในความสันโดษ
๗. ราชสีห์ผู้กตัญญู
๘. แม่ไก่ได้ดีเพราะการพึ่งธรรม
๙. รุกขเทวดาผู้อดทนข่มความโกรธ
๑๐. พ่อค้าสำเภาผจญนางยักษ์ณี
๑๑. มัญญุกุณฑลผู้ได้เห็นพระพุทธรองค์
๑๒. พระเจ้าปายาสีผู้เปลี่ยนความเชื่อ

นิทานโชคดี เล่ม ๔ “ชนะใจได้” มีนิทาน ๘ เรื่อง ได้แก่

๑. โลมกัสนสตะบะแทบแตก
๒. ปีปฬมาณพไม่ยอมแต่งงาน
๓. ความหวังพังทลายของพราหมณ์ผู้ปลุกข้าว
๔. นางกีสาคโคตมิผู้โคกเศร้าเพราะลูกตาย
๕. ลิงเผือกสิงดำได้ลาภเสื่อมลาภ
๖. ความสูญเสียพลัดพรากของนางปฏาจารย์
๗. พระจุพนันทกกับผ้าเช็ดธุลี
๘. พระติสสะเกิดเป็นเส้น

จากมงคลสูตรสู่การสร้าง “ความโชคดี” ด้วยตนเอง

มงคลสูตร มงคลอันสูงส่งที่สุด ๓๘ ประการที่ทำให้ผู้ปฏิบัติมีความเจริญรุ่งเรืองในชีวิต หมายถึง ธรรม ๓๘ ประการที่นำมาซึ่งความสุขความเจริญ เป็นชื่อพระสูตรสำคัญบทหนึ่งในพระพุทธศาสนา ปรากฏอยู่ในพระสุตตันตปิฎก ขุททกนิกาย หมวดขุททกปาฐะ ในพระสูตรแสดงว่าพระผู้มีพระภาคเจ้า ณ เขตวันวิหาร เขตกรุงสาวัตถี โดยสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าทรงเล่าให้พระอานนท์ฟังว่าในปฐมยามแห่งราตรียมีเทวดาองค์หนึ่งทูลถามพระองค์เรื่องมงคล เนื่องจากเกิดเหตุโกลาหลขึ้นในหมู่เทวดาและมนุษย์ซึ่งขัดแย้งกันเรื่องลัทธิมงคลเป็นเวลา ๑๒ ปี ท้าวสักกเทวราชจึง

แต่งตั้งให้เทวดามาทูลถาม พระพุทธเจ้าจึงตรัสตอบ เมื่อทรงเทศนาจบเหล่าเทวดาทั้งหลายก็บรรลุลุธรรม รุ่งขึ้นพระพุทธองค์จึงทรงแสดงเรื่องมงคล ๓๘ ประการ เป็นคาถาภาษาบาลี ๑๐ คาถา แก่พระอานนท์เพื่อให้นำไปเผยแผ่ต่อพระภิกษุ

[๓๑๗] ข้าพเจ้าได้สดับมาแล้วอย่างนี้

สมัยหนึ่ง พระผู้มีพระภาคประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวันอารามของอนาถ-
บิณฑิกเศรษฐี ใกล้พระนครสาวัตถี ครั้นนั้นแล เทวดาตนหนึ่ง เมื่อปฐมยามล่วงไปแล้ว
มีรัศมีอันงดงามยิ่ง ทำพระวิหารเชตวันทั้งสิ้นให้สว่างไสว เข้าไปเฝ้าพระผู้มีพระภาค
ถึงที่ประทับ ถวายบังคมแล้วยืนอยู่ ณ ที่ควรส่วนข้างหนึ่ง ครั้นแล้วได้กราบทูล
พระผู้มีพระภาคด้วยคาถาว่า

[๓๑๘] เทวดาและมนุษย์เป็นอันมาก ผู้หวังความสุขสวัสดิ
ได้พากันคิดมงคลทั้งหลาย ขอพระองค์ได้โปรดตรัสอุดมมงคลฯ

พระผู้มีพระภาคตรัสพระคาถาตอบว่า

การไม่คบคนพาล ๑ การคบบัณฑิต ๑ การบูชาบุคคลที่ควร
บูชา ๑ นี่เป็นอุดมมงคล การอยู่ในประเทศอันสมควร ๑ ความเป็น
ผู้มีบุญอันทำไว้แล้วในกาลก่อน ๑ การตั้งตนไว้ชอบ ๑ นี่เป็น
อุดมมงคล พาหุสัจจะ ๑ ศิลป ๑ วินัยที่ศึกษาดีแล้ว ๑ วาจา
สุภาสิต ๑ นี่เป็นอุดมมงคล การบำรุงมารดาบิดา ๑ การสงเคราะห์
บุตรภรรยา ๑ การงานอันไม่อาภูล ๑ นี่เป็นอุดมมงคล ทาน ๑
การประพฤติธรรม ๑ การสงเคราะห์ญาติ ๑ กรรมอันไม่มีโทษ ๑
นี่เป็นอุดมมงคล การงดเว้นจากบาป ๑ ความสำรวมจาก
การดื่มน้ำเมา ๑ ความไม่ประมาทในธรรมทั้งหลาย ๑ นี่เป็นอุดม
มงคลความเคารพ ๑ ความประพฤติถ่อมตน ๑ ความสันโดษ ๑
ความกตัญญู ๑ การพึงธรรมโดยกาล ๑ นี่เป็นอุดมมงคล
ความอดทน ๑ ความเป็นผู้ว่าง่าย ๑ การได้เห็นสมณะทั้งหลาย ๑
การสนทนาธรรมโดยกาล ๑ นี่เป็นอุดมมงคล ความเพียร ๑
พรหมจรรย์ ๑ การเห็นอริยสัจ ๑ การกระทำนิพพานให้แจ้ง ๑ นี่

เป็นอุดมมงคล จิตของผู้ใดอันโลกธรรมทั้งหลายถูกต้องแล้ว
ย่อมไม่หวั่นไหว ไม่เศร้าโศก ปราศจากธุลี เป็นจิตเกษม นี่เป็น
อุดมมงคล เทวดาและมนุษย์ทั้งหลายทำมงคลเช่นนี้แล้ว เป็น
ผู้ไม่ปราศัยในข้าศึกทุกหมู่เหล่า ย่อมถึงความสวัสดิ์ในที่ทุกสถาน
นี่เป็นอุดมมงคลของเทวดาและมนุษย์เหล่านั้น ฯ

จบมงคลสูตรที่ ๔^๔

มงคล ๓๘ ประการ หรืออุดมมงคลคือมงคลอันสูงสุด เป็นข้อปฏิบัติที่
เรียงจากสิ่งที่ปฏิบัติง่ายไปจนถึงข้อปฏิบัติที่ยากขึ้นไป ซึ่งนำความสุขความเจริญมาสู่
ผู้ปฏิบัติ เป็นการช่วยยกระดับจิตใจ ผู้ปฏิบัติให้สูงขึ้นเรื่อยๆ จนกระทั่งหมดกิเลส
ทำให้บรรลุนิพพาน

จะเห็นว่าความเจริญรุ่งเรือง สิ่งที่ดีงามทั้งปวงเกิดจากการปฏิบัติของ
ตัวเราเองไม่ใช่สิ่งศักดิ์สิทธิ์หรือใครดลบันดาลให้ นับเป็นคำสอนที่ยึดหลักเหตุผล
ซึ่งพิสูจน์ได้โดยการปฏิบัติ

อรรถกถาชาดกต้นเรื่องนิทานโชคติชุด “ชนะใจได้”

จากการศึกษานิทานโชคติ เล่ม ๔ “ชนะใจได้” ซึ่งเป็นนิทานชุดสุดท้าย
นำเสนอหลักธรรมที่ยากที่สุดในการปฏิบัติ นั่นคือการเอาชนะใจตนเอง ผู้วิจัยพบว่า
นิทาน ๘ เรื่องมีที่มาต่างกัน ได้แก่ “ปิณฑลิมาณพ ไม่อยากแต่งงาน” นำมาจากกัณฐก
เถรคาถา “นางกิสสาโคตรมี ผู้โศกเศร้าเพราะลูกตาย” มีที่มาจากกิสสาโคตรมีเถรคาถา
และ “ความสูญเสียพลัดพรากของนางปฏาจารา” นำมาจาก ปฏาจาราเถรคาถา
ส่วนเรื่อง “ความหวังพังทลายของพราหมณ์ผู้ปลุกข้าว” น่าจะมาจากพระสูตรใด
พระสูตรหนึ่ง นิทาน ๓ เรื่องที่นำมาจากอรรถกถาชาดก ได้แก่ “โลมกัสนสปะตะปะ
เทบตถก” “สิงเฝือกสิงค้ำได้ลากเสือมลาก” และ “พระจุฬินถกกับผ้าเช็ดธุลี”

^๔ พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๒๕ พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑๗ ขุททกนิกาย
ขุททกปาฐ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตก-สุตตนีบาต. (๒๕๑๔). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : หน่วยพิมพ์
และจำหน่ายศาสนาภัณฑ์ โรงพิมพ์การศาสนา. หน้า ๓๔๒ – ๓๔๓.

อรรถกถาโลมกัสนปะชาดก ว่าด้วยตบะเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ ชาตก ลำดับที่ ๔๓๓ มูลเหตุของเรื่องคือพระภิกษุรูปหนึ่งกระสันจะสึก พระศาสดาจึงทรง นำเรื่องในอดีตชาติมาเล่าให้ฟังว่า ในนครพาราณสีมีพราหมณ์หัตตกุมารกับกัสนปะบุตร บุรุษเฒ่าเป็นสหายกัน ต่อมาพราหมณ์หัตตกุมารได้ครองราชสมบัติ กัสนปะกุมารจึงออกบวช เป็น “*โลมกัสนปะ*” มีตบะแรงกล้าจนกระทั่งทำให้ท้าวสักกเทวราชหวั่นไหวจึงไปพบ พระเจ้าพาราณสีเพื่อให้พระเจ้าพาราณสีนำโลมกัสนปะมาทำพิธีบูชาญ เพื่อพระเจ้า พาราณสีจะไม่แก่ไม่ตายได้ครองชมพูทวีป พระเจ้าพาราณสีทรงให้สหายอำมาตย์ ไปพบโลมกัสนปะดาบส แต่ถูกปฏิเสธเพราะการบูชาญทำลายชีวิตผู้อื่น ท้าว สักกเทวราชจึงแนะนำให้พระเจ้าพาราณสีส่งพระธิดาจันทวดีกุมารีไปอีกครั้ง เมื่อ โลมกัสนปะดาบสได้พบพระธิดาก็มีจิตปฏิพัทธ์ หวั่นไหวด้วยอำนาจของกิเลสจึงเสื่อม จากฉาน เพราะหวั่นในตัวของพระธิดาจึงมาทำพิธีบูชาญในนครพาราณสี ขณะจะเริ่ม พิธีบูชาญมหาชนต่างร้องไห้คร่ำครวญถึงอำนาจของหญิงซึ่งทำลายตบะของผู้ทรงศีล ได้ สัตว์ที่จะถูกบูชาญ ได้แก่ ช้าง ม้า โค เป็นต้น ต่างร้องคร่ำครวญเพราะกลัวมรณภัย โลมกัสนปะจึงได้สดว่า เพราะกามกิเลสทำให้ตนทำกรรมลามก จึงแสดงธรรมแก่ พระราชาว่า “*จงอย่าประมาท*” แล้วเหาะไปที่อยู่ของตน เจริญพรหมวิหารธรรม ตลอดชีวิต ชาตกเรื่องนี้สหายอำมาตย์มาเกิดเป็นพระสวริบุตร โลมกัสนปะดาบส เป็นพระพุทธเจ้า^๖

อรรถกถาราชชาดก ว่าด้วยการพูดเพื่อเจือเพราะความเขลา เป็นชาตกที่ ๑๕๕ มูลเหตุคือการเล่าโลมของภรรยาเก่า เรื่องมีว่าในนครพาราณสี แคว้นกาสิ พราหมณ์ ผู้หนึ่งเลี้ยงนกแขกเต้าเหมือนลูก ตัวพี่คือพระโพธิสัตว์ชื่อโกฎฐปาทะ นกแขกเต้า ตัวน้องชื่อราธะ วันหนึ่งพราหมณ์ต้องเดินทางไปค้าขายจึงสั่งนกแขกเต้าว่าหาก นางพราหมณีภรรยาของตนประพฤติไม่ดีให้ห้ามนาง ปรากฏว่านางพราหมณีมีความ สัมพันธ์กับชายจำนวนมาก แต่นกแขกเต้าไม่ห้ามเพราะรู้ว่านางพราหมณีหมดรัก

^๖ มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาตก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๖๘๖ – ๖๙๖.

พราหมณ์แล้ว เมื่อพราหมณ์กลับมาจนแยกเต้าจึงเล่าความจริงให้ฟังแล้วบินเข้าไป
ตอนท้ายเรื่องสรุปว่านกระจะเป็นพระอานนท์ นักปราชญ์ปาทะคือพระพุทธเจ้า^๓

อรรถกถาจลลกละครชฎิชาดก ว่าด้วยคนฉลาดตั้งตัวได้ ชาดกลำดับที่ ๔
พระศาสดาทรงปรารภ “พระจุลลบันถกเถระ” กล่าวถึง กรุงราชคฤห์ ธิดาเศรษฐีกับ
ทาสรักใคร่กันจึงหนีไปอยู่ที่อื่น ต่อมาธิดาเศรษฐีตั้งครมรั้งปรึกษาสามีว่าจะกลับไป
คลอดบุตรที่บ้าน แต่สามีไม่เห็นด้วย นางจึงแอบหนีกลับบ้านของตน สามีตามมา
พบระหว่างทาง นางคลอดบุตร ณ ที่นั้นแล้วตั้งชื่อว่า “บันถก” ต่อมานางก็ตั้งครมรั้ง
อีกและเกิดเหตุการณ์เช่นเดิม บุตรคนแรกจึงได้ชื่อว่า “มหาบันถก” บุตรคนที่สองชื่อ
“จุลลบันถก” เมื่อเด็กทั้งสองคนเติบโตขึ้น มหาบันถกถามมารดาถึงญาติ มารดา
จึงเล่าเรื่องราวให้ฟังแล้วชวนสามีไปพบเศรษฐี เศรษฐีไม่ยกโทษให้บุตรสาวกับบุตรเขย
แต่มอบทรัพย์ให้จำนวนหนึ่งแล้วรับเด็กทั้งสองคนไว้เลี้ยงดู เศรษฐีพามหาบันถกไป
ฟังธรรมของพระพุทธเจ้าอยู่เสมอทำให้มหาบันถกต้องการบวช เศรษฐีจึงให้บวชใน
สำนักของพระพุทธเจ้า มหาบันถกได้บรรลุพระอรหันต์ในที่สุดจึงต้องการให้จุลลบันถก
บวชบ้างแต่สามเณรจุลลบันถกเป็นคนขลาด ไม่อาจเรียนคาถาเดียวได้แม้เวลาผ่านไป
๔ เดือน

เหตุเพราะในอดีตพระจุลลบันถกเป็นผู้มีปัญญาแต่หัวเราะเยาะภิกษุขุขะ
ผู้หนึ่งทำให้ภิกษุรูปนั้นไม่เรียนพระธรรมอีก กรรมนั้นจึงเห็นผลในกาลนี้ พระมหาบันถก
ไล่พระจุลลบันถกออกจากวิหาร แต่พระจุลลบันถกไม่ไปเพราะรักในพระพุทธศาสนา
ครั้งหนึ่งหมอชีวกโกมารภัฏต้องการถวายภัตแก่ภิกษุ ๕๐๐ รูป มีพระพุทธเจ้าเป็น
ประธาน พระมหาบันถกรับนิมนต์โดยยกเว้นพระจุลลบันถกทำให้พระจุลลบันถกน้อยใจ
คิดลาบวช พระพุทธเจ้าทรงทราบเหตุนี้จึงให้พระจุลลบันถกนั่งหันหน้าไปทางทิศ
ตะวันออก ลูบคลำผ้าเก่าอันบริสุทธ์ว่า “รโฆหรณฺ รโฆหรณฺ ผ้าเป็นเครื่องนำสุลีไป” ทำให้พระจุลลบันถกบรรลุพระอรหันต์ เหตุนี้เกิดจากใน

^๓มหาหมากุฎราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๔.** กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมากุฎราชวิทยาลัย. มหาหมากุฎราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์
พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๕๗๘ – ๕๘๑.

อดีตชาติพระจุลลบันถกเกิดเป็นพระราชา ทรงนำผ้าสาฎกบริสุทธิ์เช็ดพระนลาฏจน
ผ้านั้นหอมอง จึงได้อนิจจสัญญาเพราะผ้าสาฎกนั้น เมื่อหมอชวกโกมารภัจจ์นำ
น้ำทักษิณาทนเข้าไปถวายพระพุทธเจ้า พระองค์จึงให้หมอชวกโกมารภัจจ์ถวายภัตตาหาร
แก่พระภิกษุในวิหาร พระจุลลบันถกจึงนิรมิตภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป แก่บุรุษของหมอ
ชวกโกมารภัจจ์ พระพุทธเจ้าทรงให้บุรุษนั้นเรียกชื่อ “จุลลบันถก” แล้วจับมือภิกษุรูปนั้น
ภาพนิมิตภิกษุ ๑,๐๐๐ รูป จึงอันตรธานหายไป หมอชวกโกมารภัจจ์จึงถวายภัตตา
พระจุลลบันถก

ในเวลาเย็น ภิกษุทั้งหลายประชุมกันในโรงธรรมสภา พระพุทธเจ้าจึงทรง
แสดงเรื่องในอดีตกาลว่า ณ เมืองพาราณสี แคว้นกาสิ พระโพธิสัตว์เกิดเป็นจุลลก
เศรษฐี วันหนึ่งในระหว่างทางพบหนูตายจึงกล่าวว่าหนูตัวนี้จะทำให้เลี้ยงดูภรรยาและ
ประกอบการงานได้ จูฬันเตวาสิกขายหนูมียาไรไต่ยีนค่ากล่าวนี้จึงนำหนูไปขายเป็น
อาหารแมว ได้ทรัพย์จากเด็กหนึ่งนำไปซื้อน้ำอ้อยมอบแก่ช่างดอกไม้ได้ดอกไม้จากช่าง
ดอกไม้คนละกำ วันรุ่งขึ้นนำเงินค่าดอกไม้ไปซื้อน้ำอ้อยและน้ำดื่มแลกกับดอกไม้
ครึ่งกอ ได้เงิน ๘ กหาปณะ วันหนึ่งในอุทยานมีไม้และใบไม้จำนวนมาก คนเฝ้าอุทยาน
ทิ้งไม่หมด จูฬันเตวาสิกอาสาขนไม้และใบไม้เหล่านั้นไปทิ้ง เขาให้เด็ก ๆ ช่วยเพื่อแลก
กับน้ำอ้อย แล้วขายไม้และใบไม้เหล่านั้นเป็นฟืนแก่ช่างหม้อหลวงได้ทรัพย์ ๑๖ กหาปณะ
และภาชนะ ๕ อย่างมีตุ่มเป็นต้น ต่อจากนั้นเขานำทรัพย์ไปซื้อน้ำใส่ตุ่มตั้งไว้แก่
คนหาบน้ำ ๕๐๐ คน เพื่อผูกมิตร วันหนึ่งขายเหล่านนั้นบอกว่าจะมีพ่อค้ามา ๕๐๐ คน
พามายังเมืองนี้ จูฬันเตวาสิกขอหญ้าจากคนหาบน้ำคนละกำ ได้หญ้า ๕๐๐ กำ
โดยขอทุกคนไม่ให้ขายหญ้าแก่ใคร ด้วยอุบายนี้เขาจึงขายหญ้าแก่พ่อค้ามาได้ ๑,๐๐๐
ต่อมาเขาทราบว่าจะมีเรือใหญ่มาจอดที่ท่านี้ จึงนำทรัพย์ ๘ กหาปณะไปเช่ารถแล้ว
จอดรถที่ท่าเรือ นำแหวนวงหนึ่งเป็นค่ามัดจำแก่นายเรือและขอให้ขายสินค้า
จนกว่าเขาจะบอก พ่อค้าหนึ่งร้อยคนจากเมืองพาราณสีจึงต้องมาติดต่อกับจูฬันเตวาสิก
ขอเป็นหุ้นส่วนเรือกับเขา ด้วยวิธีนี้เขาจึงได้ทรัพย์สองแสน เขาคิดว่าควรนำ
ทรัพย์หนึ่งแสนมอบแก่จุลลกเศรษฐีและเล่าเหตุการณ์ทั้งหมดให้ฟัง เศรษฐีจึงยกธิดา
ให้จูฬันเตวาสิกซึ่งต่อมาได้เป็นเศรษฐีแทนจุลลกเศรษฐี ขาดกเรื่องนี้จูฬันเตวาสิกคือ

พระจุลลป็นถก จุลลกเศรฐฐีคือพระพุทเจ้า^๔

การสร้างสรรค้ชาดกในนิทานโชคติ เล่มที่ ๔ “ชนะใจได้”

นิทานโชคติเล่ม ๔ “ชนะใจได้” ๓ เรื่อง ได้แก่ “โลมกัสนสปะตปะแทบแตก” “สิงเฝือกสิงดำได้ลาภเสื่อมลาภ” และ “จูฬปันถกกับผ้าเช็ดธุลี” นำเนื้อหามาจาก อรรถกถาชาดก โดยปรับเปลี่ยนรายละเอียดและวิธีการนำเสนอให้สอดคล้องกับ แนวคิดสำคัญของนิทานโชคติเล่ม ๔ คือการเอาชนะใจตนเอง ซึ่งเป็นมงคลสูตรหมวด สุดท้ายตามผู้เขียนตีความและจัดหมวดหมู่ไว้ตอนท้ายเล่ม เริ่มตั้งแต่การพึ่งพาตน การรู้จักให้ การฝึกตนดี และการชนะใจได้ การเรียบเรียงหลักธรรมเช่นนี้ดำเนิน ตามลำดับในมงคลสูตรตั้งแต่ข้อ ๑ ถึงข้อ ๓๘ แต่ผู้เขียนตีความและจัดหมวดหมู่ใหม่ ตามลำดับ เริ่มตั้งแต่ตนเองว่าต้องปฏิบัติตนเช่นไร ต่อจากนั้นจึง “ให้” ผู้อื่น เมื่อให้ ผู้อื่นแล้วจึงต้องปฏิบัติด้วยการฝึกฝนตนเอง เพื่อนำไปสู่ขั้นตอนสุดท้ายคือการ เอาชนะใจตนเองให้ได้ ซึ่งเป็นหลักปฏิบัติเพื่อนำไปสู่ “นิพพาน” ลักษณะการสร้างสรรค้ ที่ปรากฏมี ๒ ประการ ได้แก่ การนำเสนอธรรมเพื่อเอาชนะใจตนเองและการสื่อสาร เพื่อให้เด็กเข้าใจง่าย

๑. การนำเสนอธรรมเพื่อเอาชนะใจตนเอง

สายฝน ศิลปพรหม แสดงให้เห็นว่าการเอาชนะใจตนเองเป็นสิ่งที่ทำได้ยาก ที่สุด มีขั้นตอนปฏิบัติเริ่มจากขั้นตอนแรกคือ “พึ่งพาตน” ได้แก่ การไม่คบคนพาล การคบหาคนดี การบูชาคนที่ควรบูชาโดยเฉพาะอย่างยิ่งบูชาพระพุทธเจ้า การได้อาศัย ในถิ่นที่ตีเหมาะสมเช่นดินแดนพุทธศาสนา การกตัญญูตเวทีต่ออาจารย์ พระราชา และบ้านเมือง การตั้งตนถูกทางคือมีทาน ศีล ศรัทธา การหมั่นศึกษาหาความรู้ การฝึกตนให้เป็นผู้มีความเชี่ยวชาญอย่างใดอย่างหนึ่งและใช้ในทางที่ถูกศีลธรรม การฝึกตนให้มีวินัยคือการประพฤติธรรมหรือการรักษาศีล และการพูดจาดีคือ

^๔ มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๑. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. มหาหมกุฎราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๑๘๓ - ๑๘๖.

พูดความจริง พูดด้วยความเมตตา ขั้นตอนที่ ๒ คือ “รู้จักให้” ได้แก่ การตอบแทน พระคุณบิดามารดา การอบรมสั่งสอนบุตรให้ถูกทาง การสงเคราะห์ภรรยาหรือสามี การทำงานให้สำเร็จไม่คั่งค้าง การให้ทานด้วยจิตที่บริสุทธิ์ การประพฤติธรรม การสงเคราะห์ญาติ และการทำงานที่ไม่มีโทษ ขั้นตอนที่ ๓ คือ “ฝึกตนดี” ได้แก่ การงดเว้นจากบาป การงดเว้นสุราและของมีเมาเสพติด ความไม่ประมาทในธรรม การฝึกตนให้มีความเคารพต่อบุคคลที่ควรเคารพ ความอ่อนน้อมถ่อมตน ความสันโดษ ความกตัญญู การพึงธรรมตามกาลที่ควร ความอดทน ความว่าง่าย การเห็นสมณะ และการสนทนารธรรมตามกาล และขั้นตอนที่ ๔ คือ “ชนะใจได้” ได้แก่ การบำเพ็ญตบะ การประพฤติพรหมจรรย์ การเห็นอริยสัจ การทำนิพพานให้แจ้ง การไม่หวั่นไหวในโลกธรรม การมีจิตไม่โศกเศร้า การมีจิตปราศจากอูลี และการมีจิตเกษม

“ใจ” มักนำเรื่องเดือดร้อนมาให้เราเสมอ หากชนะใจได้จาก
ความโกรธ ความโศก หรือความรัก เราก็จะชนะทุกสิ่งได้ ชีวิต
จะมีแต่ความโชคดี*

การชนะใจตนเองให้ได้จึงทำได้ยากยิ่ง ไม่ว่าจะเป็นความโกรธ ความโศก หรือความรัก นิทานโชคติ ๓ เรื่องที่นำเนื้อหามาจากอรรถกถาชาดกแสดงแนวคิด สำคัญเรื่อง “ชนะใจได้” ๓ ประการ ได้แก่ “บำเพ็ญตบะถ้วนล้วนสบาย” “จิตไม่หวั่นไหว ง่ายด้วยโลกธรรม” และ “จิตปราศจากอูลีกละสล้า”

นิทานเรื่อง “โลมกัสสปะตบะแทบแตก” กล่าวถึงการบำเพ็ญตบะของ พระโพธิสัตว์โลมกัสสปะ ได้แก่ การบำเพ็ญเพียรเพื่อกำจัดกิเลส เพื่อเผยลาภกิเลส^{*} ในอรรถกถาโลมกัสสปะชาดก “ว่าด้วยตบะเป็นคุณธรรมอันประเสริฐ” เป็นการปรารภ เรื่องภิกษุผู้กระสันจะสึกแล้วแสดงให้เห็นโทษของกิเลสซึ่งเกิดจากสตรี

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระวิหารเชตวัน ทรงปรารภ

* สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๙). นิทานโชคติ เล่ม ๑ “พึงพาตนเอง”. กรุงเทพฯ: ครอบครัว. ปกหลัง.

^๙ พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]. (๒๕๕๑). พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์ [ชำระ – เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. หน้า ๙๙.

ภิกษุผู้กระสันรูปหนึ่ง จึงตรัสเรื่องนี้ มีคำเริ่มต้นว่า **อสุส อินฺทสโม**
ราชา ดังนี้.

ความย่อมีว่า พระศาสดาตรัสถามภิกษุรูปนั้นว่า ดูก่อนภิกษุ
เขารู้ว่าเขากระสันจริงหรือ? เมื่อภิกษุรูปนั้น กราบทูลว่า จริง
พระเจ้าข้า จึงตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ก็ลมที่พัดภูเขาสิเนรุให้หวั่นไหว
ทำไมจึงจักไม่พัดใบไม้แก่ๆ ให้หวั่นไหวเล่า แม้ผู้ที่เพียบพร้อมไปด้วย
ยศทั่วไป ยังถึงความเสื่อมยศได้ ชื่อว่ากิเลส ย่อมทำสัตว์ที่บริสุทธิ์
ให้เศร้าหมองได้ จะป่วยกล่าวไปถึงคนเช่นเธอ ดังนี้แล้วทรงนำ
เอาเรื่องในอดีตมาสาธก ดังต่อไปนี้^{๑๐}

เมื่อนำมาเสนอในนิทานโชคดี “โลมกัสสปตบะแทบแตก” ยังคงแสดง
หลักธรรมเรื่องโทษของกิเลสซึ่งเกิดจากสตรีย โดยทำให้ผู้อ่านเข้าใจคำว่า “ตบะ”^{๑๑}
ได้ง่ายขึ้นว่าหมายถึงการขมกิเลสอันเกิดจากสตรีย ดังที่โลมกัสสปะพึงพอใจความงาม
ของพระธิดาจันทร์ทวติจนเดินทางไปทำพิธีฆ่าสัตว์บูชายัญเพื่อให้ได้ตัวนาง แต่สุดท้าย
เกิดความละอายใจและเกรงกลัวต่อบาปจึงกลับไปบำเพ็ญตบะและสมาธิดังเดิม

“ไม่น่าเชื่อเลย! กำลังของพระอาทิตย์ กำลังของพระจันทร์
กำลังของฝั่งมหาสมุทร และกำลังของสมณพราหมณ์ผู้สงบจาก
บาปยังสู้กำลังของหญิงไม่ได้!”

^{๑๐} มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์
พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๖๘๖.

^{๑๑} ตบะ เป็นธรรมข้อหนึ่งในทศพิธราชธรรม คือธรรมสำหรับพระเจ้าแผ่นดิน ๑๐ ประการ
“ตบะ” เป็นธรรมข้อ ๖ หมายถึง ความทรงเดช เฝือกิเลสตัณหา ไม่หมกมุ่นในความสุสำราญ.
(พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]. (๒๕๕๑). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวลศัพท์**
[ชำระ - เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
หน้า ๓๔๐).

“โอ้เอ๋ย! ตาบสผู้เพียรบำเพ็ญตบะมานานจนผานแก้กัฬ้า ต้องมา
ทำลายศีล...ฆ่าสัตว์บูชาบุญเพื่อหญิงเท่านั้นหรือ?”^{๑๒}

นิทานเรื่อง “ลิงเผือกลิงดำได้ลากเลื้อมลาก” นำมาจาก**อรรถกถาราชชาดก**
“ว่าด้วยการพูดเพื่อเจือเพราะความเขลา” กล่าวถึงโทษของสตรี ดังนี้

พระศาสดาเมื่อประทับอยู่ ณ พระเชตวันมหาวิหาร ทรง
ปรารภการเล้าโลมของภรรยาเก่า ตรัสพระธรรมเทศนานี้มีคำ
เริ่มต้นว่า **น ตฺวํ ราช วิทยานลิ** ดังนี้.

เรื่องปัจจุบัน จักมีแจ้งในอินทรีชาดก (ข้อที่แปลกคือ)
ก็พระศาสดาตรัสเรียกภิกษุนั้นมาตรัสว่า ดูก่อนภิกษุ ขึ้นชื่อว่า
มาตุคาม เป็นผู้นั้นใครรักษาไม่ได้ แม้จะระมัดระวังแข็งแรง ก็ไม่
สามารถจะรักษาไว้ได้ ดูก่อนภิกษุ ในครั้งก่อน ถึงเธอก็ตั้งการ
ป้องกันคอยรักษามาตุคามอยู่ แต่ไม่อาจรักษาไว้ได้เลย บัดนี้เธอ
จะรักษาไว้ได้อย่างไรกัน แล้วทรงนำเรื่องราวในอดีตมาสาธก
ดังต่อไปนี้^{๑๓}

นิทานเรื่อง “ลิงเผือกลิงดำได้ลากเลื้อมลาก” ไม่ได้เสนอเรื่องโทษของสตรี
แต่นำเสนอหลักธรรมเรื่องโลกธรรม ๘ ซึ่งนิทานโขคดีนำเสนออย่างเด่นชัดตั้งปรากฏ
ในชื่อเรื่องคือการได้ลากเลื้อมลาก โลกธรรมหมายถึง “ธรรมที่มีประจำโลก ธรรมดา
ของโลก ธรรมที่ครอบงำสัตว์โลกและสัตว์โลกก็เป็นไปตามมัน มี ๘ อย่าง คือ มีลาก
ไม่มีลาก มียศ ไม่มียศ นิทาน สรรเสริญ สุข ทุกข์”^{๑๔} ลิงเผือกผู้ซึ่งเป็นพระโพธิสัตว์

^{๑๒} สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๐). นิทานโขคดี “ชนะใจได้” เล่ม ๔. กรุงเทพฯ: ครอบครัว.
หน้า ๒๐.

^{๑๓} มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก**
เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๒. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาหมกุฎราชวิทยาลัย. มหาหมกุฎราชวิทยาลัย
ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์
พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๕๗๘.

^{๑๔} พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตฺโต]. (๒๕๕๑). **พจนานุกรมพุทธศาสน์ ฉบับประมวล**
ศัพท์ [ชำระ – เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
หน้า ๓๕๒.

จึงเป็นผู้ที่ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม คือการที่พระเจ้าพารานสิดูแลเลี้ยงดูอย่างดี ต่อมาแม้พระเจ้าพารานสิดจะทอดทิ้ง ไม่ดูแลเอาใจใส่อีก แต่สิ่งเดียวที่ก็เข้าใจว่าไม่มีสิ่งใดแน่นอนเช่นเดียวกับลาภที่ได้มา ซึ่งเป็นการรู้เท่าทันความเป็นไปตามธรรมในโลกนี้

นิทานเรื่องสุดท้ายคือ “จูฬบันดกกับผ้าเช็ดอูส” นำเนื้อเรื่องมาจาก **อรรถกถา จุลลกะเศรษฐีชาดก** ว่าด้วยคนฉลาดตั้งตัวได้

พระผู้มีพระภาคเจ้าเสด็จเข้าไปอาศัยกรุงราชคฤห์ ประทับ
อยู่ในชัฏกัมพวัน ทรงปรารภ พระจุลลบันดกเถระ จึงตรัสพระธรรม
เทศนานี้ มีคำเริ่มต้นว่า อปฺปเกนปิ เมธาวี ดังนี้. เบื้องต้น ฟังกล่าว
การเกิดขึ้นและการบรรพชาของพระจุลลบันดกในอัมพวันนั้นก่อน.
มิกถาตามลำดับดังต่อไปนี้^{๙๔}

อรรถกถาจุลลกะเศรษฐีชาดกเป็นชาดกเรื่องยาว โดยมีนิทานแทรกอีก ๑ เรื่องเมื่อนำมาแต่งเป็นนิทานโขดดีจึงนำเสนอเพียงตอนต้นเรื่องซึ่งเป็นเรื่องราวของพี่น้องสองคนคือ “มหาบันดก” กับ “จุลลบันดก”^{๙๕} เป็นที่น่าสังเกตว่าในอรรถกถาชาดกกล่าวถึงคาถา ๑ บทที่จุลลบันดกไม่อาจเรียนได้แม้ใช้เวลา ๔ เดือน

^{๙๔} มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๑๘๓.

^{๙๕} เรื่องหลังจากนี้ผู้เขียนนำมาแต่งเป็นนิทานโขดดี “รู้จักให้” อีก ๑ เรื่องคือ “หนูตายให้ลาภหนุ่มจอมขยัน”

^{๙๖} มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่งพระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๑๘๖.

^{๙๗} สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๐). **นิทานโขดดี “ชนะใจได้” เล่ม ๔**. กรุงเทพฯ: ครอบครัว. หน้า ๑๑๑.

ดอกบัวโกกนุทมิกลิ้นหอม ไม่ปราศจากกลิ่นหอม พึงบาน
แต่เช้าฉันใด ท่านจงดูพระอังคีรสผู้ไพโรจน์ เหมือนพระอาทิตย์
ส่องแสงจ้าในอากาศฉะนั้น.^{๑๗}

นิทานโชคดียังคงปรากฏคาถาบทนี้แต่ปรับเปลี่ยนการใช้ถ้อยคำบางคำ ดังนี้

“ดอกโกกนุทมิกลิ้นหอม บานแต่เช้ากลิ่นหอมอ่อนๆ กรุ่น
อยู่เสมอ ฉันใด เธอจงมองพระพุทธรูปเจ้าผู้รุ่งโรจน์อยู่ ดุจพระอาทิตย์
ส่องแสงกลางหาว ฉันนั้น...”^{๑๘}

นิทานโชคดียังคงกล่าวถึงพระจุลลบันถกเช่นเดียวกับในอรรถกถา
จุลลเกสรฐีชาตก แต่นิทานโชคดีไม่นำเสนอเรื่องแทรก อาจเป็นเพราะจะทำให้นิทาน
มีขนาดยาวเกินไปไม่เหมาะสำหรับเด็กที่มีสมาธิสั้น อย่างไรก็ตาม นิทานโชคดียังคงแสดง
ให้เห็นว่าจิตของพระจุลลบันถกได้ขึ้นสู่วิปัสสนาแล้ว กล่าวคือ การลูบผ้าพาลงบริกรรมว่า
“ผ้าเช็ดธุลี” จากผ้าที่ขาวกลับหมองไป ทำให้พระจุลลบันถกเกิดปัญญาเห็นสิ่งต่างๆ
ตามความเป็นจริง ทุกสิ่งย่อมเปลี่ยนแปลง มีสภาพไม่แน่นอน เช่นเดียวกับจิตที่มีธุลี
ของพระจุลลบันถก ซึ่งในที่สุดก็ปราศจากธุลีคือกิเลสในจิต ด้วยการเรียนรู้จากผ้าเช็ด
ธุลีหนึ่งผืน

๒. การสื่อสารเพื่อให้เด็กเข้าใจง่าย การสร้างสรรค์อรรถกถาชาตก ๓ เรื่อง
ให้เป็นนิทานโชคดี นับเป็นการสื่อสารธรรมะในพระไตรปิฎกมาสู่ผู้อ่านในรูปแบบการ์ตูน
ภาพประกอบ โดยนำเสนอหลักธรรมเรื่องมงคลสูตรให้ผู้อ่านเข้าใจง่าย ผู้วิจัยพบว่า
มีการนำเสนอ ๓ ประการเพื่อสื่อสารกับเด็ก ได้แก่ การใช้ภาพเล่าเรื่อง การใช้ภาษา
สื่อสารอารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร และการสรุปความเพื่อสื่อสารธรรมะ

๒.๑ การใช้ภาพเล่าเรื่อง นิทานโชคดีดำเนินเรื่องโดยใช้ภาพประกอบ
เพื่อสื่อสารกับผู้อ่าน ภาพประกอบช่วยสื่อสารอารมณ์และความรู้สึกของตัวละคร

“โลมกัสนสปะตปะแทบแตก” ใช้ภาพเล่าเรื่องตอนที่พระอินทร์ลงมา
พบพระเจ้าพาราณสี

ภาพที่ ๑ พระอินทร์มาพบพระเจ้าพาราณสี

ภาพนี้แสดงให้เห็นว่าพระอินทร์อยู่บนสวรรค์โดยนั่งอยู่บนก้อนเมฆ ลงมาพบพระเจ้าพาราณสีเพื่อให้ไปทำลายศีลของโลมกัสสปะ

อีกภาพหนึ่งแสดงเหตุการณ์ที่โลมกัสนปะดาบสพอใจพระราชธิดาจันทร์วดี

ภาพที่ ๒ โลมกัสนปะดาบสพอใจพระราชธิดาจันทร์วดี

ภาพเสวยชะอำมาตย์ถือราชสารสื่อถึงการส่งข่าวจากพระเจ้าพาราดิศาถึง โลมกัสนปะ ภาพหัวใจหลายดวงรายล้อมโลมกัสนปะและภาพดอกไม้บานแสดงถึง ความรู้สึกที่โลมกัสนปะหลงใหลพระราชธิดา

นิทานเรื่อง “สิงเฝือกสิงดำ ได้ลาภเสื่อมลาภ” ใช้ภาพดำเนินเหตุการณ์ตอนที่สิงดำแสดงนิสัยดุร้าย ทำให้พระราชกุมารหวาดกลัว โดยให้สิงดำแลบลิ้นยาว และพระราชกุมารหน้าตาแสดงความหวาดกลัวร้องไห้หน้าตาโหล กิริยาอาการลุกลี้ลุกลน

ภาพที่ ๓ สิงดำแสดงนิสัยดุร้าย

การใช้ภาพเพื่อแสดงความโศกเศร้าของลิงเผือก ๒ ตัวที่ถูกนายพรานจับ ภาพนายพรานสะพายลูกศรด้านหลัง ลักษณะร่างกายแข็งแรงสองมือจับเชือกที่ผูกลิงเผือก และหน้าตาของลิงเผือกที่ไม่มีความสุข

ภาพที่ ๔ ความโศกเศร้าของลิงเผือก

และการใช้ภาพเพื่อแสดงหลักโลกธรรม ๘ ประการ ความมีลาภแสดงด้วยถุงเงินจากเคยมีแล้วกลับไม่มีเพราะผู้อื่นมาเอาไป ความมียศแสดงภาพด้วยภาพชายแต่งกายด้วยเครื่องหมายมีผู้เคารพ แต่สุดท้ายยศต่างๆ ก็สูญหาย ชายแต่งกายด้วยเสื้อธรรมดา มีโซ่ล่ามที่มีมือคือเสื่อมยศ การมีคนสรรเสริญคือชายที่ได้รับการยกย่องแสดงด้วยนิ้วมือว่ายอดเยี่ยม ต่อมาถูกนิพนธ์ว่ามีภาพคนต่างๆ ทำสีหน้าบึ้งตึง ไม่พอใจและความสุขแสดงด้วยหน้าตาขมขื่น ความทุกข์คือการร้องไห้ ภาพเครื่องหมาย “ $\longleftrightarrow$ ” คือการย้อนกลับไปมา ซึ่งเป็นเรื่องธรรมดาในโลกนี้ เมื่อมีได้ก็ย่อมต้องเสียได้เช่นกัน ไม่มีอะไรแน่นอนเที่ยงตรง

ถึงเมื่อไหร่เขาจะสอนน้องว่า

นี่แหละ! น้องเอ๋ย...สิ่งทั้งหลาย คือ
 ความมีลาภ ความมีชื่อเสียง
 ความมียศ ความมีอภยศ
 ธรรมะธรรมะ นิทาน
 ฯลฯ และทุกสิ่ง รวม ๘ สิ่งนี้
 อยู่คู่กับโลกมาเนิ่นนานแล้ว
 เจ้าอย่าเสียใจเลย...
 เพราะเจ้ายังมีเวลาที่จะสอนน้อง

ภาพที่ ๕ การแสดงโลกธรรม ๘ ด้วยภาพ

การใช้ภาพเล่าเรื่องเป็นวิธีการสื่อสารเพื่อให้เด็กเข้าใจง่าย ภาพ ๑ ภาพจึง
 เล่าเรื่องราวได้เพลิดเพลิน น่าสนใจ ไม่ได้มีเฉพาะตัวอักษร ดังในนิทานเรื่อง “พระจูฬ
 ปันถกกับผ้าเช็ดอูสี” ภาพแรกเล่าเรื่องธิดาเศรษฐีหนีไปกับชายคนรักใช้

ภาพที่ ๖ ธิดาเศรษฐีหนีไปกับชายคนรับใช้

ภาพบ้านในระยะไกลแทนบ้านเศรษฐีในเมืองราชคฤห์ ชายคนหนึ่งสะพาย
ย่าม ๒ ใบจับมือหญิงสาวแต่งกายดี แทนธิดาเศรษฐีกับชายคนรัก เล่าเรื่องราวของ
ธิดาเศรษฐีหนีตามชายคนรับใช้จากเมืองราชคฤห์ไปอยู่ที่อื่นซึ่งไกลจากที่เดิม

เมื่อคืนของหมอสื่อกลับไปที่ถ้ำหาพระจุฬินทร
 ทูลรายงานว่าชื่อจุฬินทรขอขมา จีวรอันกลับม
 ารายงานพระพุทธรูป พระองค์ตรัสว่าให้กลับไปในหล
 ะถ้ำหรือออกไปดูบาปนี้

ภาพที่ ๘ พระจุฬินทรนิมิตเป็นตนเอง ๑,๐๐๐ รูป

แสดงอุบายของพระจุฬินทรนิมิตเป็นตนเอง ๑,๐๐๐ รูปแก่หมอ
 ชีวกโกมารภัจ ภาพนี้ใช้การวาดภาพภิกษุจำนวนหลายรูปทั้งระยะใกล้และระยะไกลเพื่อ
 แทนจำนวนมาก เพราะพื้นที่กระดาษจำกัดไม่อาจวาดรูปภิกษุถึง ๑,๐๐๐ รูปได้ ภิกษุ
 ทั้งหมดในรูปจึงเป็นภาพแทนรูปนิมิต ๑,๐๐๐ รูปของพระจุฬินทร

๒.๒ การใช้ภาษาสื่ออารมณ์ความรู้สึกของตัวละคร ได้แก่ การใช้ภาษาที่เข้าใจง่ายเพื่อแสดงถึงความคิด ความรู้สึกของตัวละคร ส่วนใหญ่เป็นภาษาสนทนาที่ใช้สื่อสารในชีวิตประจำวันเพื่อให้ผู้อ่านคือเด็กรู้สึกว่าเป็นเรื่องใกล้ตัว ตัวอย่างเช่น

การแสดงความรู้สึกเดือดร้อนใจของโลมกัสสปะ

...ภพของท้าวสักกเทวราชหวั่นไหวด้วยเดชแห่งตบะของดาบสนั้น ลำดับนั้นท้าวสักกเทวราชทรงพิจารณาได้เห็นเหตุดังนี้แล้ว ทรงดำริว่า ดาบสนี้มีเดชสูงนัก จะทำให้เราให้เคลื่อนจากความเป็นท้าวสักกะ เราจักร่วมมือกับพระเจ้าพาราณสี ทำลายตบะของดาบสนั้นเสีย^{๙๙}

“ไม่ได้! เดียวตายแล้วจะขึ้นมาแย่งตำแหน่งของเราบนดาวดึงส์...”

“เราต้องลงไปทำลายศีลของดาบสนี้ซะก่อน”^{๑๐๐}

การใช้คำว่า “แย่งตำแหน่ง” สื่อความแทน “เคลื่อนจากความเป็นท้าวสักกะ” และ “ทำลายศีล” แทน “ทำลายตบะ” ซึ่งทำให้เข้าใจและเห็นภาพชัดเจน สื่อความคิดและความรู้สึกของท้าวสักกเทวราชอย่างชัดเจน

...ไสยหะอำมาตย์พาพระราชธิดาไปในที่นั้น ไหว้พระฤาษีทำปฏิสนธินแล้ว ยืนอยู่ ณ ที่ควรแห่งหนึ่ง แสดงพระราชธิดาซึ่งงามประดุจเทพอัปสรแก่พระฤาษี ลำดับนั้น พระดาบสทำลายอินทรีเสียแล้ว แลดูพระราชธิดา พร้อมกับการแลดูนั่นเอง เกิด

^{๙๙} มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในโอกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๖๘๗.

^{๑๐๐} สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๐). **นิทานโชคดี “ชนะใจได้” เล่ม ๔**. กรุงเทพฯ: ครอบครัว. หน้า ๑๗.

จิตปฏิพัทธ์ขึ้นแล้วเสื่อมจากฉาน อำมาตย์รู้ว่าพระดาบสมิ
จิตปฏิพัทธ์จึงกล่าวว่า ท่านขอรับ ถ้าท่านบูชายัญ พระราชาจัก
พระราชทานพระราชธิดานี้ให้เป็นบาทบริจาริกาสำหรับท่าน
พระดาบสนั้นกำลังหวั่นไหวไปด้วยอำนาจกิเลส จึงถามว่า ได้ยินว่า
พระราชาจักพระราชทานพระราชธิดานี้แก่เราหรือ? อำมาตย์ตอบ
ว่า ถูกแล้ว พระราชาจักพระราชทานแก่ท่านผู้บูชายัญ พระดาบส
กล่าวว่า ดีแล้ว เมื่อเราได้พระราชธิดานี้ จักบูชายัญ แล้ว
สรรพฆาพาพระราชธิดาขึ้นรถที่ประดับงดงาม ไปพระนคร
พาราณสี^{๒๑}

โลมกัสน์ดาบสเห็นพระธิดาจันทร์หวดแล้ว เกิดหลงใหลใน
รูปโฉมของพระนาง ทำให้ฉานเสื่อมทันที (หมดฤทธิ์) รับประทาน
เสวยหะอำมาตย์

“งามอะไรเช่นนี้!”^{๒๒}

อรรถกถาชาดกใช้ภาษาเพื่อแสดงอารมณ์ความรู้สึกของโลกัสน์ดาบส ได้แก่
“เกิดจิตปฏิพัทธ์ขึ้นแล้วเสื่อมจากฉาน” “หวั่นไหวไปด้วยอำนาจกิเลส” และ “ดีแล้ว
เมื่อเราได้พระราชธิดานี้ จักบูชายัญ” เมื่อนำเสนอในนิทานโชคดีมีการปรับเปลี่ยน
ภาษาให้สั้นและเข้าใจได้ง่ายขึ้น ได้แก่ “เกิดหลงใหลในรูปโฉม” “ฉานเสื่อมทันที
(หมดฤทธิ์) รับประทาน” และการอุทานว่า “งามอะไรเช่นนี้” ซึ่งแสดงอารมณ์ของ
โลมกัสน์ดาบสว่า หลงใหลจนไม่มีสติกระทั่งต้องอุทาน ชื่นชมความงามของพระราชธิดา

การแสดงถึงความโชคดีของลิงเผือก ๒ ตัว ผ่านบทสนทนาของผู้ดูแล ใช้
ภาษาสนทนาที่แสดงถึงสภาพชีวิตของลิง ๒ ตัวว่ามีความเป็นอยู่สุขสบาย ได้รับการ

^{๒๑} มหามกุฏราชวิทยาลัย. (๒๕๕๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ชาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหามกุฏราชวิทยาลัย. มหามกุฏราชวิทยาลัย ในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕. หน้า ๖๙๑.

^{๒๒} สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๕๐). **นิทานโชคดี “ชนะใจได้” เล่ม ๔**. กรุงเทพฯ: ครอบครัว. หน้า ๑๙.

ดูแลดีที่สุด ได้แก่ “กรรทองหรรษา...ราคาแพงกว่าบ้านข้าชะอีก” “แถมได้คนอย่างข้า
เป็นข้ารับใช้” “อาหารเครื่องดีอย่างดี” “ปรนเปรอ” แล “บรมสุข” แสดงถึงชีวิตที่
สุขสบายวิเศษยิ่ง

“โชคดีของแกทั้งคูนะ ไม่ถูกฆ่าตายแล้วยังได้อยู่กรรทอง
หรรษา...ราคาแพงกว่าบ้านข้าชะอีก”

“แถมได้คนอย่างข้าเป็นข้ารับใช้ คอยเอาอาหารเครื่องดี
อย่างดีมาปรนเปรอถึงปาก ไม่ต้องดิ้นรนหากินเองเลยนะ”

“บรมสุขอย่างนี้ล้าสมัยแล้ว รุ้มั๊ย?”^{๒๑๓}

ความรู้สึกหวาดกลัวของพระราชกุมารเมื่อถูกปลิงดำกาฬพาหุร้าย แสดงออก
ด้วยการร้องไห้ “ฮือ...ฮือ”

“ช่วยด้วย! ลิงบ้า...ลิงบ้าอาละวาด”

“หนูกกลัว หนูกกลัว...ฮือ...ฮือ”

“ไอ้ลิงผี! ไม่เอาแล้ว...”

“หนูกกลัว หนูกกลัว...ฮือ...ฮือ...”

“อย่าเข้ามานะแก”^{๒๑๔}

ความรู้สึกของธิดาเศรษฐีกับสามีเมื่อต้องกลับไปพบเศรษฐี ซึ่งรู้สึกผิดและ
หวาดกลัว

“ไม่เอาหรอก! พี่ไม่กล้าสู้หน้านายท่าน...พี่ทำผิดกับท่านขนาดนี้
ท่านต้องโกรธแค้นพี่มาก”

“ถึงยังใจพอกับแม่ก็ไม่โหดร้ายถึงกับกินเลือดกินเนื้อพี่
หรอกน่า...”

“เอาเป็นว่าเราพาลูกไปก็ได้...แต่ตัวพี่เองจะไม่เข้าพบท่าน

^{๒๑๓} แหล่งเดิม. หน้า ๖๙.

^{๒๑๔} แหล่งเดิม. หน้า ๗๒.

ทั้งสองอย่างเด็ดขาด!”

“แค่นั้นก็ขอบคุณพื้มากแล้ว...ลูกๆ คงดีใจมาก ตากับยาย
ก็คงดีใจด้วย เรารีบเดินทางเลยนะคะ”^{๒๕}

การใช้ภาษาเพื่อแสดงอาการ “หัวเราะเยาะภิกษุผู้โง่เขลา” จนทำให้เกิด
ความละอายแล้วสึกออกไป

“โอ้เอ๋ย! โง่อะไรขนาดนี้”

“ธรรมะแค่นี้ท่องตั้งนานยังจำไม่ได้!”

“ บวชเสียเวลาเปล่า...”^{๒๖}

๒.๓ การสรุปความสื่อสารธรรม เป็นลักษณะสำคัญในนิทานโชคดีทั้ง ๔
เล่ม ปรากฏตอนท้ายเรื่องเพื่อสรุปว่า นิทานเรื่องนี้แสดงมงคลสูตรข้อใด โดยอธิบาย
ขยายความเพิ่มเติมและยกตัวอย่างประกอบ ดังนี้

“โลมกัสนสตะปะเทบตถก” สรุปว่านิทานเรื่องนี้สอนเรื่องการทำเพ็ญตะ
ว่าเป็นมงคล โดยอธิบายความหมาย วิธีการ ยกตัวอย่างประกอบ ประโยชน์ของการ
บำเพ็ญตะ ผ่านพฤติกรรมของโลมกัสนสตาบส

^{๒๕} แหล่งเดิม. หน้า ๑๐๔.

^{๒๖} แหล่งเดิม. หน้า ๑๑๒.

การบำเพ็ญตบะ คือ การมีความเพียร
ในการละกิเลสของตนให้เบาบางลง
การบำเพ็ญตบะในชีวิตประจำวันทำได้ ๒ วิธี
คือ การมีอิทธิยสังวรและมีความเพียร
ในการเจริญภาวนา อิทธิยสังวร คือ
การดำรงสมาธิ จมูก ลิ้น กาย ใจ
เช่น เมื่อเห็นรูป ฟังเสียง ตมกลิ่น ลิ้นรส
ให้มีสติสัมปชัญญะ ซึ่งจะช่วยให้สติบริสุทธิ์
และบรรเทากิเลสได้ การบำเพ็ญตบะ
ทำให้คุณธรรมทั้งหลายเกิดขึ้นได้ง่าย
ส่งผลให้ดำเนินนิพพานได้เร็วขึ้น
เหมือนโลมกำสรวตาบส ที่สามารถชนะใจตน
ละกิเลสตัณหาโรคที่เกิดขึ้นได้
ทำให้ไม่ต้องทำบาป ไม่ต้องไปชื้อบาปบุญ
แต่กลับได้ผู้พรหมโลกในชาติต่อไป
และได้ดำรงแจ้งในพระพุทธเจ้าในชาติสุดท้าย
การบำเพ็ญตบะจึงเป็นมงคลอย่างยิ่ง.

ภาพที่ ๙ สรุปความสื่อสารธรรมเรื่องการบำเพ็ญตบะ

“สิ่งเพื่อกลึงดำได้ลามเลื่อมลาม” สรุพบว่าโลกธรรม ๘ มีอะไรบ้าง ผลของการมีโลกธรรมและยกตัวอย่างสิ่งเพื่อกผู้ที่มีความสุขเพราะมีโลกธรรม

โลกธรรม ๘ คือ ได้ลาภ เสื่อมลาภ
ได้ยศ เสื่อมยศ สุข ทุกข์ ธรรมะธรรม และนิมนทา
ผู้ใดมีจิตที่ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม
ผู้ใดมีใจในคนที่อยู่ในโลกอย่างโศกเศร้าที่สุด
เพราะไม่ต้องการเตือนเตือนด้วยเรื่อง
คนชั่วมากมายเตือนเตือน การมีจิตไม่หวั่นไหว
ไม่หวั่นไหวด้วยโลกธรรม คือ พิจารณาให้เห็นว่า
โลกธรรมทั้ง ๘ เป็นเรื่องที่ไม่แน่นอน
มีความแปรปรวนแปรปรวน
จะได้อะไรบ้างถึงนั้นในโลกธรรมทั้งหลาย
ไม่ชนะดีชนะร้าย แต่รู้เท่าทันความแปรปรวน
เหมือนลูกโยนลูก (พระโพธิสัตว์)
ไม่หวั่นไหวในโลกธรรม จึงมีความสุขได้เสมอ
หมั่นยามเสื่อมลาภ และยังสามารถตักเตือน
สิ่งอื่นให้ได้ดีได้ตลอดเวลา
การไม่หวั่นไหวในโลกธรรมจึงเป็นมงคลอย่างยิ่ง

ภาพที่ ๑๐ สรุปความสื่อสารธรรมเรื่องโลกธรรม ๘

“จุฬปันทกกับผ้าเช็ดตุลีส” สรุปลักษณะเรื่องจิตปราศจากตุลีสว่าเป็นมงคล
โดยอธิบายความหมายของตุลีส จิตปราศจากตุลีส ประโยชน์ของการที่จิตปราศจากตุลีส
โดยยกตัวอย่างพระจุฬปันทก

ตุลีสเป็นมงคลนี้หมายความว่า กิเลสอย่างละเอียด
ที่ซึ่งแทรกซึมเข้าไปในจิตอย่างละเอียด
ทำให้เกิดความขุ่นมัว ความไม่สะอาดของจิตเสียไป
จิตปราศจากตุลีส จึงหมายความว่า จิตที่หมดกิเลส
ทั้งที่หยาบและละเอียดอย่างถอนรากถอนโคน
ไม่มีทางที่จะกลับมามีกิเลสได้อีก
ทำให้เกิดจิตอย่างใส ชุ่มฉ่ำ บริสุทธิ์ การที่
ยังไม่ได้กำจัดกิเลสอย่างละเอียด
ย่อมมีอุปสรรคต่อการปฏิบัติธรรม วิชาศีล
และเจริญภาวนา คือยัง กำจัดตุลีสกิเลสออกไปจากใจ
อย่างไม่พอเพียง จนหมดสิ้นไม่ได้เมื่อใด
เมื่อไหร่ก็จะสิ้นทุกที สิ้นภาพชาติ สิ้นนิพพาน
เมื่อพระจุฬปันทก ไม่มีเวลา
ทำสมาธิธรรมไม่ได้เลย ยังสามารถดำรง
ไว้ในพระอรหันต์ด้วยการกำจัดตุลีสออกจากจิต
จิตปราศจากตุลีสจึงเป็นมงคลอย่างยิ่ง.

ภาพที่ ๑๑ สรุปลักษณะเรื่องจิตปราศจากตุลีส

สรุปและอภิปรายผล

นิทานมีบทบาทสำคัญคือการสร้างความเพลิดเพลินแก่ผู้อ่านโดยเฉพาะเด็กๆ นิทานทำให้เด็กเกิดจินตนาการ รู้สึกสนุกสนานเพลิดเพลินไปกับพฤติกรรมของตัวละคร การดำเนินเรื่อง และยังได้ข้อคิดจากการอ่านนิทานด้วย นิทานจึงเป็น “เครื่องมือ” สำคัญในการปลูกฝังคุณธรรม จริยธรรมแก่เด็กโดยที่เด็กไม่รู้สึกรับเบือนาย ปัจจุบันจึงมีการนำนิทานมาเป็นสื่อสำหรับเด็กหลายเรื่อง ได้แก่การให้ความรู้ การปลูกฝังค่านิยมในเรื่องต่างๆ และการสอนธรรมะ

นิทานโชคติชุด ๔ “ชนะใจได้” เป็นสื่อสำคัญในการสอนมงคลสูตรในพระไตรปิฎก ผู้เขียนนำเนื้อหาจากคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนาหลายเล่ม ที่สำคัญคือนำเนื้อหาจากอรรถกถาชาดกซึ่งแต่งขยายความจากคาถาในพระไตรปิฎกอรรถกถาชาดกเป็นนิทานสอนธรรมะ ดำเนินเรื่องโดยมีตัวละครได้แก่ สัตว์ มนุษย์ เทวดาและอมนุษย์ ด้วยธรรมชาติของอรรถกถาชาดกซึ่งเป็นนิทานที่สนุกสนาน ดังนั้นเมื่อนำมาปรับเปลี่ยนเป็นสื่อสอนธรรมะแก่เด็กในปัจจุบันจึงยังคงลักษณะความสนุกสนานเพลิดเพลินเป็นสำคัญ นับเป็นการปลูกฝังสาระธรรมแก่เด็กวิธีหนึ่ง

การนำอรรถกถาชาดกมาปรับเปลี่ยนกลวิธีการนำเสนอให้เหมาะสมแก่ยุคสมัย ย่อมทำให้ความศักดิ์สิทธิ์ของตัวบทในฐานะคัมภีร์สำคัญทางพุทธศาสนา “ลด” ความศักดิ์สิทธิ์ลงไป โดยเปลี่ยนหน้าที่เป็น “นิทาน” สำหรับเด็ก ซึ่งจากเดิมชาดกปรากฏในพระไตรปิฎกซึ่งเป็นเป็นคัมภีร์สำคัญทางพระพุทธศาสนา แต่นำมาเสนอในรูปแบบการ์ตูน ซึ่งมีภาพประกอบสีสดใส ตัวละครน่ารัก จากที่ผ่านจินตนาการของผู้วาดภาพแล้ว ภาษาง่ายๆ สื่อความชัดเจน ไม่ต้องตีความลึกซึ้ง การสื่อสารที่ “เข้าใจง่าย” เช่นนี้จึงเป็นเครื่องมือสำคัญที่ทำให้เด็กเห็นว่านิทานธรรมะเป็นเรื่องสนุกสนานและอ่านง่าย

สิ่งสำคัญของนิทานโชคติทั้ง ๔ เล่มต้องการนำเสนอคือชีวิตที่เป็นมงคลหรือชีวิตที่โชคดีนั้นเกิดจากการกระทำของทุกคน ซึ่งสร้างได้ด้วยตนเองโดยไม่ต้องรอสิ่งศักดิ์สิทธิ์มาดลบันดาลให้ ดังที่ผู้เขียนได้ระบุไว้ในคำนำอย่างชัดเจนว่า “ทุกคนล้วนอยากมีความสุขสวัสดิและเจริญรุ่งเรือง นั่นคือชีวิตที่มีมงคล ใครที่มีชีวิตเช่นนี้ถือว่าโชคดี ซึ่งความโชคดีนี้ทุกคนบันดาลเองได้...” และ “หวังว่านิทานชุดนี้จะนำโชคชัย

มาสู่ผู้ปรารถนาความสุขสวัสดิและความเจริญรุ่งเรืองแห่งชีวิตตน ทั้งในปัจจุบันและอนาคตบ้างไม่มากนัก” นับว่าเป็นการ ชี้ชวนให้ผู้อ่านสร้างความโชคดียังตนเอง ดังคำโปรยหน้าปกนิทานว่า “อ่านนิทานเรื่องดีๆ เพื่อชีวิตที่มีแต่...ความโชคดี”

บรรณานุกรม

สายฝน ศิลปพรหม. (๒๕๔๙). **นิทานโชคดีย เล่ม ๑ “พึ่งพาตนเอง”**. กรุงเทพฯ: ครอบครัว. วิทยกานดา. (๒๕๕๔). **พิกัดหา - ขาสี เล่านิทาน ๓๖๕ เรื่องให้ น้องฟัง**. กรุงเทพฯ: ดอกหญ้าฟอคิด.

พระพรหมคุณาภรณ์ [ป.อ.ปยุตโต]. (๒๕๕๑). **พจนานุกรมพุทธศาสตร์**

ฉบับประมวลศัพท์ [ชำระ - เพิ่มเติม ช่วงที่ ๑]. พิมพ์ครั้งที่ ๑๒. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

พระไตรปิฎกภาษาไทยฉบับหลวง เล่มที่ ๒๕ พระสูตรตันตปิฎก เล่ม ๑๗ ขุททกนิกาย ขุททกปาฐ-ธรรมบท-อุทาน-อิติวุตตก-สุตตนิบาต. (๒๕๑๔). พิมพ์ครั้งที่ ๒. กรุงเทพฯ : หน่วยพิมพ์และจำหน่ายศาสนภัณฑ์ โรงพิมพ์การศาสนา.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ขาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๑**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ขาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๒**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕.

มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. (๒๕๔๓). **พระสูตรและอรรถกถา แปล ขุททกนิกาย ขาดก เล่มที่ ๓ ภาคที่ ๕**. พิมพ์ครั้งที่ ๔. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัย. มหาวิทยาลัยราชภัฏวชิราวุธวิทยาลัยในพระบรมราชูปถัมภ์ พิมพ์เนื่องในวโรกาสครบ ๒๐๐ ปี แห่ง พระราชวงศ์จักรี กรุงรัตนโกสินทร์ พุทธศักราช ๒๕๒๕